

- регулювати розподіл трудових ресурсів, залучення та використання іноземної робочої сили, розробляти та реалізовувати програми підвищення територіальної мобільності робочої сили;
- упроваджувати програми інформування населення щодо ситуації на ринку праці, професійної орієнтації молоді, здійснення проєктів, які спрямовані на популяризацію робітничих професій;
- передбачити в державному бюджеті у вигляді субвенцій регіональним бюджетам кошти на здійснення повноважень, що передані на регіональний рівень;
- координацію територіальних програм сприяння зайнятості з регіональними програмами соціально-економічного розвитку, інвестиційними проєктами тощо.

IV. Висновки

Ключовим пріоритетом державної політики щодо регулювання ринку праці має стати створення правових, економічних та інституційних умов для підвищення ефективності зайнятості населення. Рішення, що приймаються у сферах структурної політики, формування та реалізації інвестиційних програм, політики доходів, розвитку системи освіти тощо повинні прийматися з урахуванням їхнього очікуваного впливу на стан зайнятості в Україні. Акценти державної політики повинні поступово переміщатися від практики регулювання поточної ситуації, що складається на національному ринку праці, у бік здійснення запобіжних заходів та опікування якістю робочої сили, забезпечення та закріплення прогресивних зрушень у регіональній і галузевій структурі зайнятості.

УДК 316.421

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ. ВИБІР КОНЦЕПЦІЇ

Гайдабрус А.О.

аспірант Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України

Annotation

In the article principles of innovative policy of the Ukrainian state are examined in a choice and realization of conception of Post-Industrial reform of society.

Анотація

У статті запропоновано принципи інноваційної політики української держави у виборі і реалізації концепції постіндустріальної реформи суспільства.

Ключові слова

Інновація, концепція, криза, кризовий менеджмент.

У рамках завдань реформування ринку праці та зайнятості населення запропоновано пріоритетні заходи здійснення державної політики, які мають покращити ефективність системи державного управління ринком праці та збільшити зайнятість населення.

Література

1. Герасимчук В.І. Проблеми трансформації зайнятості і ринку праці України (методологія, аналіз, шляхи вдосконалення) / В.І. Герасимчук. – К., 2001. – 503 с.
2. Колот А. Проблеми розбудови національної моделі соціально-трудова відносин / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 5. – С. 23–28.
3. Костровець Л.Б. Методологічні підходи до вивчення ринку праці / Л.Б. Костровець // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами : зб. наук. пр. ДонДАУ. Серія : Державне управління. – Донецьк : ДонДАУ, 2002. – Т. 3. – Вип. 18. – С. 94–100.
4. Корпоративна соціальна відповідальність: Цивілізована економіка, цивілізовано суспільство : матеріали II Міжнародної конференції // Експерт. – 2008. – 18 квітня.
5. Петюх В.М. Ринок праці : навч. посіб. / В.М. Петюх. – К. : КНЕУ, 1999. – 288 с.
6. Сай І.А. Особливості формування трудових ресурсів в економіці / І.А. Сай // Економіка та держава. – 2008. – № 2. – С. 103–104.
7. Growth Opportunities For Global Retails. The A.T. Kearney Global Retail Development Index, 2007. ATKEARNEY.

I. Вступ

Кризові потрясіння світової економіки не супроводжуються активізацією постіндустріальних реформ, що мають на меті змінити базові принципи розвитку суспільства в цілому. До ліквідації кризи залучені і керівництва держав, і центри глобальної економічної політики, і національні стратегічні ресурси. Кризовий менеджмент – болісна, але ефективна процедура, що дає змогу застосовувати інноваційні інструменти для зміни самих основ соціального відтворення. Консолідація держави і бізнесу сприяє налагодженню механізмів економіки, коли глобальний оборот капіталів стає свідомо регульованим процесом.

Україна опинилася на периферії світових постіндустріальних перетворень. Це збільшує її відставання від країн-лідерів, внаслідок цього посилюється наша власна криза, викликана не труднощами соціально-економічного прогресу, а втратою системної цілісності національної економіки. І саме тому набагато небезпечніша і важча, ніж глобальна криза.

Ролі державного управління, що консолідує стратегію інноваційних реформ із завданнями кризового менеджменту, присвячені наукові дослідження Д. Белла, І. Бойка, Л. Ємельяненко, В. Іноземцева, В. Новицької, В. Онікієнка, Ю. Сурміна, І. Терон, Е. Тоффлера [1–7]. Проте лише небагато авторів розглядають зміну самої системи і принципів державного управління як головну умову постіндустріальної перебудови українського суспільства.

II. Постановка завдання

Мета статті – розглянути принципи інноваційної політики української держави у виборі та реалізації концепції постіндустріальної реформи суспільства.

III. Результати

Фахівці роблять висновки про несприятливу перспективу інноваційних реформ в Україні, зважаючи на слабку мотивацію ключового суб'єкта – держави [5, с. 320].

При цьому українськими дослідниками висувається немало реалістичних пропозицій щодо формування національної інноваційної концепції за ініціативою держави. Причина сумного парадокса полягає в методологічній недосконалості інноваційних концепцій, що базуються на системно-технологічному підході, який був відпрацьований системою державного управління за часів планової економіки й абсолютно ігнорує природні механізми мотивації інноваційних суб'єктів, у т. ч. соціокультурні і політичні інтереси державних менеджерів.

В індустріальному суспільстві домінує політика прагматизму (соціальної доцільності), коли інновація розглядається як засіб досягнення бажаного практичного результату, а не як інструмент соціальної трансформації.

Фактично індустріальна інноваційна концепція є не підставою для реалізації суб'єктної мотивації, а стратегічним орієнтиром. Це лише програмне затвердження (інституціалізація) інноваційних прагнень влади, яке не враховує еволюції самого виконавця – інноваційного суб'єкта.

Інновація індустріального суспільства – це політичне змагання суб'єктів за місце в системі владних відносин. У цьому змаганні можлива структурна реформа і перерозподіл позицій учасників. Переможець затверджує свою концепцію, головною метою якої є легалізація зручного для нього порядку врахування чинників у реалізації соціально-

го сценарію [5, с. 324–325]. Для індустріального суспільства найбільш прийнятний системно-організаційний сценарій інноваційної реформи, оскільки провідним виконавцем виступає апарат державного управління. Така інноваційна реформа не зачіпає принципів функціонування влади. Змінюються лише економічні умови, норми, орієнтири, стратегії і технології. Тому індустріальна інновація зводиться до інноваційних моделей і пілотних проектів, а решту оновлення можна класифікувати як модифікацію й оптимізацію існуючого устрою. Суть інноваційної політики інтерпретується як управлінське втручання держави в соціальні процеси з метою їх структурної перебудови, зміни функціональних режимів, але не трансформації самої якості суб'єктності цих процесів. Розраховувати на інноваційну ініціативу уповноважених управлінців, на нашу думку, не доводиться, оскільки ініціатива – прерогатива мотивованого суб'єкта.

Відмова держави від суб'єктної участі в інноваційних процесах не стільки укріплює індустріальну формацію, скільки мотивує корупцію й егоїзм. Бюрократія як принцип безсуб'єктності системи державного управління зберігає непорушність існуючих принципів, оскільки впровадження інновації в бюрократичну систему є для неї неприродною дією.

Боротьба за владу визначає суть індустріальної політики, яка являє собою не стан відтворення суб'єкта, а засіб досягнення мети. Ці принципи соціальних відносин істотно знижують інноваційні здібності індустріальної формації.

Ключовий образ індустріального суспільства – спланований і регламентований, інституціалізований інноваційний процес. При очевидній парадоксальності цей образ не викликає заперечень. Вважається нормальним, що наші нащадки житимуть за законами, які ми для них встановили.

На наш погляд, проблема інновації вирішується не виголошуванням гасел і програм, а зміною принципів освоєння реальності та самореалізації, тобто шляхом трансформації соціального процесу і самого суб'єкта влади. У постіндустріального суспільства взагалі не може бути концепції в традиційному розумінні. Принаймні ця концепція відігратиме допоміжну роль, визначаючи стратегічні орієнтири і початкові уявлення, проте не накладаючи обмежень на політичну ініціативу інноваторів. Концепція як матриця початкових уявлень повинна включати позиціонування і самовизначення інноваторів, що реалізують свій соціальний статус і свою мотивацію.

У концепції мають бути окреслені сфери інтересів інноватора, а також орієнтована “прив'язка” діяльності суб'єкта до “потоків реальності”, в управлінні якої суб'єкт транс-

формується, знаходячи себе в новій якості. Управління має бути представлене як зовнішня дія, що змінює параметри і показники "поточності реальності". Управління здійснюється як політична дія суб'єкта, а не як організаційно-технологічна модель.

Конкурентоспроможність держави на зовнішньому ринку і домінування у внутрішній інноваційній політиці – це ознаки суб'єктності, а не функціональної якості. Сфери інновації є параметрами реалізації держави як суб'єкта політики. Держава знаходиться не над процесом, а сама є об'єктом реформи.

Сутність інноваційної політики держави полягає в розігруванні ключових форм суб'єктності – в обороті відносин: між гілками влади, між центральними і регіональними властями, між сферами і галузями; в обороті культурних форм влади: економічних, правових й адміністративних засобів; у розстановці політичних сил суспільства, що беруть участь в інновації державності; в сукупності інноваційних заходів учасників; у взаємодії відтворювальних циклів формації (механізмів, мотивацій, домінант).

Таким чином, сутність концепції постіндустріальної перебудови українського суспільства полягає в запуску політичної гри, в ході якої актуалізуються трансформаційні механізми суб'єктності держави.

Інноваційна політика держави, спрямована на управління соціальними процесами і завершення країни в статусі глобального лідера, повинна співвідносити зусилля інноваторів та інституціоналістів. Домінанта інноваційності постіндустріального суспільства визначає розподіл сил – баланс мотивацій, стратегій і політичної активності. Держава інтерпретується як суб'єктність, що гармонізується і відтворюється в обороті політичних, культурно-рольових відносин соціального процесу.

Сприйняття суб'єктності держави на рівні політичних відносин зводять до її сутнісного розуміння. На інших рівнях соціального процесу держава не виявляється у своїй суб'єктності. Тому багато економістів і соціологів розглядають державу як організаційну структуру, наділену правами і повноваженнями розпорядника національних ресурсів. Але ніяка реорганізація не змінить формаційної якості держави і не запустить природні механізми постіндустріальних процесів.

Під впливом глобальних процесів суб'єктний розвиток суспільства відходить від критеріїв централізації. Держава позбавляється ролі ключового гравця. У результаті децентралізації дії соціальних механізмів слабшає нація як еволюціонуюча культурна форма, втрачаючи потенціал суб'єктності. Тому інноваційні зусилля економістів і технологів, що не підпорядковуються інновації суб'єктності держави, створюють зворотний ефект, завдаючи шкоди суспільству. Не можна однозначно сприймати ус-

піхи нашої науки, досягнення євроінтеграції, застосування передових технологій у виробництві, розвиток національного бізнесу і навіть зростання професіоналізму вітчизняних фахівців. Усе це здатне сприяти прогресу, проте може і руйнувати українську націю.

Для України немає проміжних (компромісних) варіантів прогресу – або інновація і рішучий постіндустріальний рух, або керований сталий розвиток індустріального суспільства. У будь-якому варіанті суб'єктність держави залишається провідним принципом, що консолідує всі інноваційні дії суспільства.

Сучасну державу підтримує баланс двох основних тенденцій розвитку соціальної формації: інституційної – у формі системи досягнення цілей (індустріальна політика) та інноваційної – у вигляді трансформації механізмів устрою (постіндустріальна політика). За словами Е. Тоффлера, "...на відміну від синхронізованого суспільства, суспільство третьої хвилі існуватиме у вільнішому і рухомішому темпі. На відміну від крайньої стандартизації поведінки, ідей, мови і способу життя масового суспільства, суспільство майбутнього почне будуватися на сегментації і диференціації". Обидва політичні напрями наявні в концепції, оскільки відображають співвідношення сил. Інституціоналісти визначають цілі двох типів:

1) показники розвитку – благополуччя суспільства (примноження національного багатства, формування збалансованої структури економіки, розширення асортименту споживчих характеристик, підвищення ефективності і конкурентоспроможності виробництва) [7, с. 568–569];

2) моделі розвитку – стабільність національного економічного і соціального простору (ліквідація регіональних і галузевих диспропорцій, зменшення господарської і соціокультурної несамодостатності регіонів і базових галузей, тобто їх пасивів (обсягів невідтворення і зниження міри некерованості господарської і соціальної діяльності)) [5, с. 334].

Інституційні критерії пов'язані з вибором стратегічних моделей розвитку. Моделі (способи дій) орієнтовані на західні зразки модернізації економіки. Серед основних стратегій такі:

- нарощування потенціалу відтворення (на основі домінант розвитку власної бази);
- перенесення на власну базу кращих досягнень лідерів (на основі відтворення чужого досвіду і технологій);
- запозичення для свого виробництва чужих товарів, технологічних засобів, фахівців (на основі включення національної економіки в глобальний економічний оборот).

Україні пропонується третя стратегія – запозичення як швидкий і безболісний спосіб залучення до світової цивілізації [5, с. 338]. Проте в аспекті реалізації суб'єктності дер-

жави – це найслабкіша стратегія, оскільки роль держави мотивована не інтересами розвитку суспільства, а простого функціонування або виживання. Це мотивація животіння. Зазвичай роль ключового суб'єкта тут належить іноземним державам, міжнародним фондам і корпораціям. Підставами для подібних пропозицій є сценарії залучення країн, що розвиваються, в оборот цивілізації.

Стратегія розвинутих країн полягає в делегуванні своїм т. зв. “індустріальним партнерам” виробництв нижчих укладів [3, с. 118–128]. Таке очищення від примітивних укладів сприяє культурній і технологічній гармонізації постіндустріальних країн і підвищенню їх соціального благополуччя на фоні витіснення індустріальних відносин, для яких характерна надвисока конфліктність і проблемність. Індустріальні партнери розвинутих країн отримують разом з цивілізацією ринкові механізми в найбільш жорсткій формі, тобто рівень експлуатації їх потенціалу і ресурсів істотно підвищується. Яскравим прикладом є Південна Корея, що має найдовший робочий тиждень і найкоротшу відпустку.

Якість життя, соціальні гарантії, стан навколишнього середовища, соціальні й особисті свободи, рівень запитів і рівень культурного обміну в таких країнах характеризуються як дуже низькі, оскільки такий стан є критерієм їх високої індустріальної конкурентоспроможності. Крім того, слід відзначити високу міру залежності цих країн від інтересів їх благополучних “патронів” [3, с. 129–141]. Можна впевнено констатувати, що варіанти стратегії запозичення активно зараз відпрацьовуються в Україні. І в цей процес залучені всі гілки української влади.

На наш погляд, концепція постіндустріального вибору для України не пропонує якусь одну стратегію розвитку. Проте вона наполягає на трансформації соціального устрою і ключової ролі державності в реалізації суб'єктної мотивації. У концепції повинна чітко простежуватися інновація механізмів влади. Концепція робить акцент не на цілях, а на актуалізації аспектів формування і відтворення постіндустріальної формації, на зміні принципів участі інноваційних суб'єктів у відносинах державності. Замість звичної маніпуляції “важелями” і чинниками управління концепція повинна відображати участь суб'єкта в механізмах відтворення і трансформації соціального устрою.

Ми вважаємо, що існуючі концептуальні підходи не відповідають своїй методологічній ролі – формуванню інноваційної політики української держави. Економічний підхід передбачає відповідність дій суб'єкта діючим природним ринковим механізмам і тенденціям соціального розвитку [5, с. 339]. Це однозначно орієнтує суспільство на вибір

індустріального шляху і технологічну інновацію існуючої бази [3, с. 152–154].

За умов соціосистемного (статусного) підходу інноватори здійснюють організаційні і структурні перетворення [3, с. 155–156; 7, с. 574–575]. Така реформа не відображає сутності суб'єктної трансформації і фактично підпорядкована інтересам інституціоналістів, зайнятих оптимізацією й адаптацією існуючої системи.

При соціокультурному підході зусилля державного управління спрямовані на наочне (феноменологічне), а не сутнісне перетворення суб'єкта соціальних процесів. Згідно з цим підходом, суть реформ полягає у приведенні українських законів і нормативно-правової бази у відповідність з європейськими стандартами, активній участі України в культурному обміні й іншій комунікації, в наслідуванні культурним процесам розвинутих країн, а з іншого боку – у культивуванні власних національних традицій. Не заперечуючи важливість культурного обміну і традицій у духовному процвітанні нації, ми хочемо відзначити, що якщо поза цими процесами не відбувається трансформація суб'єктності, то розвиток національної культури не відповідатиме постіндустріальному змісту сучасної цивілізації (і такі процеси, у тому чи іншому форматі, спостерігаються в розвинутих країнах).

Державний (програмно-стратегічний) підхід спрямовує діяльність інноваторів не стільки на практичне суб'єктне здійснення реформ, скільки на теоретичне обґрунтування суб'єктної рефлексії держави (це відбувається зараз у Росії) [3, с. 150–151]. Презентація інноваційних стратегій, як правило, має інші політичні цілі, ніж реформа суб'єктності, а деколи навіть перешкоджає таким реформам, оскільки замість трансформації відбувається культурний розвиток засобів підтримки існуючої влади і принципів відтворення її формації.

Фактично державний підхід до інновації – політична декларація, що приховує інноваційну неготовність ключового суб'єкта.

На наш погляд, інноваційна концепція повинна мати явний суб'єктно-трансформаційний характер, тобто бути обернена на себе, а не на зовнішні перетворення [3]. Її завдання – визначати не цілі, а форми і принципи рольової самотрансформації суб'єкта державності, причому в руслі і відповідно до природних механізмів відтворення формації (а не у зв'язку з уявними політичними сценаріями). Слід виходити з уже існуючих процесів формування нового (постіндустріального) устрою, починаючи з найбільш перспективних і соціально значущих сфер. Можна визначити принципи і параметри, проте не програми інноваційної дії. Слід чітко встановити, що держава є ключовим гравцем, політичним суб'єктом, але не

головною цінністю постіндустріального суспільства. Це "поле", на якому реалізується інноваційна дія. Інновація здійснюється у процесі взаємодії учасників відносин державності, її результатом є еволюція держави.

Інноваційна концепція відображає механізми відтворення суб'єктності в трансформації соціального устрою, але не є мотиваційним чинником, яким може бути реалізація інноваційного суб'єкта в політичній взаємодії. З огляду на це концепція передбачає самоусвідомлення інноваційного суб'єкта.

Мотивація пов'язана із суб'єктивним "привласненням" інноваційного процесу, тобто концепція і мотивація – це різні плани інтерпретації реальності, при цьому концепція орієнтується на мотивацію, а не навпаки. А мотивація орієнтована на реалізацію ролі суб'єкта. Тому спосіб життя постіндустріального суспільства не є мотивом діяльності інноваційного суб'єкта, а тільки самою рольовою грою. Це розуміння важливе для формування рольової рефлексії інноваційного суб'єкта, розуміння того, що спосіб життя зумовлений суб'єктивною самореалізацією, а не є метою цієї реалізації.

Правильна постановка пріоритетів дає змогу уникнути багатьох проблем, супутніх реформам. Якщо розглядати образи майбутнього як ідеї і робочі гіпотези, а не стратегічні цілі, тип "створення структури метаіндустрії як соціокультурну мережу для експортних і наукоємних галузей" [5], то корисним інноваційним моментом стане чинник самосприйняття в масштабах глобального обороту економіки й технології. Але планування таких цілей, зокрема в аспекті надання державної підтримки галузей, поставить інноваційний розвиток у ранг вирішення завдань соціального функціонування і виживання. Важлива не підтримка, а реальна суб'єктність учасників інноваційного процесу.

Інноваційна економіка розвивається за іншими законами, ніж виробництво, що реструктуризується. Інформатизація, впровадження нових технологій, наукова організація, ринкові моделі й інші символи прогресу не замінюють і не зумовлюють інновацію соціальної формації. Економіка знань як образ постіндустріального суспільства, на наш погляд, є поверховим сприйняттям сутності постіндустріального процесу.

Надії на неминучість прогресу є антимотиваційним чинником, оскільки проста констатація позитивної тенденції суперечить принципу суб'єктності соціального розвитку. Безпосередня участь дослідників, проєктантів і управлінців в інноваційних діях є принципово важливим концептуальним чинником.

IV. Висновки

Отже, суб'єктами реформи повинні бути всі учасники інноваційного процесу, оскільки саме в їх власній рольовій інновації реалізується реформа. Від параметрів позиціонування учасників залежить і розстановка інноваційних пріоритетів. Тому ті, хто позиціонує себе як економіста або технолога, а не мотивованого суб'єкта, зазделають виключають себе з інноваційного процесу і не можуть виступати його авторами. Інноваційна політика – це якісна трансформація суб'єкта влади, а не досягнення зовнішніх орієнтирів і цілей суспільного розвитку [5].

Література

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования : пер. с англ. / Д. Белл. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Academia, 2004. – 788 с.
2. Бойко И.В. Технологическая политика: Имитационный сценарий (опыт восточноазиатских стран) / И.В. Бойко // Инновации. – 2004. – № 2. – С. 83–88.
3. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы / В.Л. Иноземцев. – М. : Логос, 2000. – 304 с.
4. Новицкий В. Сущность и содержание организационно-экономического механизма управления интеллектуальным капиталом предприятия / В. Новицкий // Экономика Украины. – 2007. – № 2. – С. 44–52.
5. Онікієнко В.В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / В.В. Онікієнко, Л.М. Ємельяненко, І.В. Терон ; [за ред. В.В. Онікієнка]. – К. : РВПС НАН України, 2006. – 480 с.
6. Сурмін Ю.П. Проблема синтезу методологій розвитку України / Ю.П. Сурмін // Державне управління: теорія та практика. – 2005. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
7. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2002.

УДК 338.486.1.025

МІСЦЕ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ У СВІТІ

Гостєва Н.П.

аспірант Класичного приватного університету